

Gerdâniye Makamı Seyri

İstanbul Belediyesi Konservatuvarı (Darül-Elhan) Türk Musikisi Talebe Cemiyeti

Ahmet Şefik Gürmeriç

[1904 - 1967]

Usûlü : S o f y a n

Gerdâniye Makamı

a) Durağı: Dügâh perdesidir.

b) -Seyri: İncidir.

c) Dizisi: Yerinde incici Rast dizisine yine yerinde incici Hüseyni dizisinin eklenmesinden meydana gelmiştir.

Gerdâniye makamı incici bir makam olduğu için, Gerdâniye civârından, yani Rast dizisinin tiz durağı güçlü Gerdâniye perdesi civârından seyre başlayacaktır. Bu tiz kısımda gezinebilmek için bir bölgeye ihtiyaç vardır ki, bu da yerindeki Rast beşlisini simetrik olarak tiz durağın üzerine göçürmekle elde edilir. Bu, aynı zamanda makamın genişlemesidir.

d) Güçlüsü: Birinci mertebeli güçlü incici Rast dizisinin tiz durağı Gerdâniye perdesidir. İkinci mertebeli güçlü ise aynı dizinin ek yerindeki Nevâ perdesidir. Nevâ perdesi üzerinde Rast veya Büselik çeşnileri ile asma karar yapılır. Makamın asma karar perdeleri çoktur. 1. ve 2. Güçlüler bâzen yer değiştirir.

e) Asma Karar Perdeleri: Hem Rast, hem de Hüseyni dizilerinde karışık gezinilip, Dügâh perdesinde Hüseyni dizisi ile karar edileceğine göre, her iki dizinin birlikte asma karar perdeleri oldukça zengindir. İncici Rast dizisinin tiz durağı Gerdâniye perdesi makamın güçlüsüdür. Bu perde üzerindeki Rast çeşniyle yarım karar yapılır. Bunun 1 tanini üzerindeki Muhayyer perdesi ise, yerindeki incici Hüseyni dizisinin tiz durağıdır. Bu perde üzerinde çok ısrar etmemek şartıyla Uşşak çeşnili çok küçük asma karar yapılabilir. Yine Hüseyni dizisinin ek yerindeki Hüseyni perdesi de önemli bir asma karar perdesidir. Bu perde üzerinde Uşşak çeşniyle kalınır. Rast dizisinin ek yerindeki Nevâ perdesi ikinci mertebeli güçlüdür. Nevâ perdesi üzerinde Rast ve Büselik çeşnileriyle asma kararlar yapılır. Çargâh perdesi de, Hüseyni makamında olduğu gibi, Çargâh'lı veya Pengâh'lı asma karar perdesidir.

Segâh perdesi gerek Rast, gerekse Hüseyni makamlarında önemli bir asma karar perdesidir. Gerdâniye makamında da Rast ve Hüseyni'de olduğu gibi Segâh, Eksik veya Tam Ferahnâk beşlisiyle yahut Segâh üçlüsüyle asma kararlar yapılabilir. Rast perdesi, Rast dizisinin karar perdesidir. Gerdâniye makamı Hüseyni dizisiyle Dügâh perdesinde karar vereceğine göre, Rast perdesi bir asma karar yeridir ve üzerinde Rast çeşni ile asma karar yapılır. Bütün bunları özetleyelim:

1) Gerdâniye (Güçlü): Bu perdede bâzen bir Büselik çeşni gösterilir, 2) Muhayyer (Hüseyni dizisinin tiz durağı), 3) Hüseyni (Hüseyni dizisinin güçlüsü), 4) Nevâ (Rast dizisinin güçlüsü): Nim Hicaz perdesi yeden olarak kullanılabilir, 5) Çargâh (Hüseyni makamında karakteristik asma karar), 6) Segâh (Rast ve Hüseyni makamlarında asma karar), 7) Rast (Rast dizisinin karar perdesi).

f) Donanımı: Rast veya Hüseyni makamlarındaki gibi, si için koma bemolü, fa için bakiye diyezi donanımı yazılır. Gerekli değişiklikler eser içinde gösterilir.

g) Perdelerin T.M.deki isimleri: Rast ve Hüseyni dizileri hemen hemen aynı sesleri içine alır. Pestten tize doğru: Rast, Dügâh, Segâh, Çargâh, Nevâ, Hüseyni, Eviç veya Acem, Gerdâniye ve Muhayyer'dir.

h) Yeden'i: 2. çizgideki sol Rast perdesidir.

i) Genişlemesi: Başta incelendiği gibi, yerindeki Rast dizisi, tiz taraftan simetrik olarak genişler (bk. Yukarıda "c" maddesi). Pest taraftan nâdiren Rast makamı gibi genişletilmiştir.

Seyri:

İncici Rast dizisinin tiz durağı olan güçlü Gerdâniye perdesi civârından seyre başlanır. Bu tiz bölgede Gerdâniye perdesinin iki tarafındaki çeşnilerde karışık gezinildikten sonra güçlü Gerdâniye perdesinde Rast çeşniyle yarım karar yapılır. Yine karışık gezinilerek ve gereken yerlerde gerekli asma kararlar gösterilerek, Nevâ perdesine kadar inilip bu perdede Rast veya Büselik çeşniyle asma karar yapılır. Bu arada zaman zaman Hüseyni dizisine de geçilip, onun asma kararları da gösterilir. Böylece karışık gezinilerek Rast perdesine kadar düşülüp, Rast dizisi sonuçlandırıldıktan sonra, Hüseyni dizisine geçilir ve bu dizide de karışık gezinilip zaman zaman Rast dizisine geçilerek dolaşıldıktan sonra, mutlaka Hüseyni dizisi ile Dügâh perdesinde Hüseyni çeşnili tam karar yapılır.

Not: Bu makamın icrâsından sonra, yerinde Büselik beşli veya dizisiyle karar verilirse, Gerdâniye Büselik makamı meydana gelir.

S o f y a n Usûlü

*) Dört zamanlıdır.

*) İki tane iki (2 +2 = 4) zamanın veya iki Nim Sofyân'ın birleşmesinden meydana gelmiştir.

*) 4/8'lik ve 4/4'lük iki mertebesi varsa da, 4/4'lük ikinci mertebeli daha çok kullanılmıştır.

*) Pışrevlerde, İlâhîlerde, şarkılarda, türkülerde, oyun havalarında, kısaca özel usûl mecburiyeti olmayan hemen her formada kullanılmıştır

Sofyan D a r b Usûlü

1 . Darb :

(Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]

2 . Darb :

(Te) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]

3 . Darb :

(Ke) / [1 Zamanlı ve Zayıf]